

**BARN &
UNGA**

HANDBOK FÖR

Barnkonsekvensanalyser i Svenska kyrkan

UTGIVARE: Svenska kyrkan 2012

TEXT: Linus Bengtsson

PRODUKTION: Ineko AB

OMSLAGSFOTO: Kristina Strand Larsson

ISBN: 978-91-86781-17-0

INNEHÅLL

1. INLEDNING	
1.1 Barn i kyrka och samhälle.....	2
1.2 Barnkonventionen	5
1.3 Barnkonsekvensanalyser.....	8
2. OMFATTNINGEN AV BARNKONSEKVENSANALYSEN	
2.1 I det löpande arbetet.....	10
2.2 Vid strategiska beslut.....	11
2.3 Sammanfattning av processen	13
3. METOD FÖR BARNKONSEKVENSANALYSER	
3.1 Steg 1: Kartläggning	14
3.2 Steg 2: Beskrivning	17
3.3 Steg 3: Analys	17
3.4 Steg 4: Prövning med beslut.....	19
3.5 Steg 5: Utvärdering.....	21
4. BARNKONSEKVENSANALYS I ARBETET MED FÖRSAMLINGSINSTRUKTIONEN	
4.1 Kartläggning	21
4.2 Beskrivning	23
4.3 Analys	24
4.4 Beslut.....	24
4.5 Utvärdering.....	25
5. BARNS DELAKTIGHET	
5.1 Metoder.....	28
5.2 Unga Direkt.....	28
5.3 Barnpaneler	30
5.4 Enkäter	31
6. UPPFÖLJNING	
6.1 Kollegial granskning.....	32
6.2 Biskopsvisitationer	33
6.3 Revision.....	33
7. KOMPETENSUTVECKLING	
7.1 Utbildning i barnkonsekvensanalys.....	35
7.2 Utbildning i barns rättigheter	35
7.3 Utbildning om barns situation.....	36
7.4 Utbildning i delaktighetsmetoder.....	36

1

INLEDNING

”I kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet.”

INLEDNINGEN I KYRKOORDNINGEN.

1.1 BARN I KYRKA OCH SAMHÄLLE

När Jesus möter barnen är det omvälvande för lärjungarna. Vid ett tillfälle, då de bråkar om vem som är störst, säger Jesus att den som vill bli främst måste bli den ringaste och de andras tjänare. Sedan tar Jesus ett barn och ställer det framför dem, lägger armen om det och säger:

”Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn, han tar emot mig. Och den som tar emot mig, han tar inte emot mig utan den som har sänt mig.” MARKUS 9:33–37.

Att barnen har en särställning i kristen tro är ett uttryck för Jesu omvälvande syn på barnen. Barnen räknades som de minsta i samhället. Jesus vänder på det när han likställer att ta emot ett barn med att ta emot honom själv. Kyrkans syn på barn har dock inte alltid satt barnen främst utan de har ofta fått stå vid sidan av de vuxnas kyrka eller varit objekt som vuxna fostrat till att bli goda kristna. Barnens egna behov har kommit bort.

När barnkonventionen tillkom var det utifrån insikten att barns rättigheter kom bort i förhållande till vuxnas. Barn har särskilda behov och rättigheter som barn. Tyvärr fortsätter barns rättigheter att kränkas även efter konventionens tillkomst över hela världen.

Enligt Rädda Barnens senaste rapport 2012 lever 13 % (248 000) av alla barn i Sverige i fattigdom, vilket i sig är en riskfaktor för sämre hälsa och socialt utanförskap på många områden. Cirka 10 % (200 000) av

alla barn bevittnar enligt Rädda Barnen våld i hemmet. 2011 anmäldes enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) cirka 19 000 fall av våldsbrott mot barn, men bara 14 % av anmälningarna ledde enligt Rädda Barnen till åtal. Samma år anmäldes cirka 3 000 fall av våldtäkt mot barn. Omkring 10 % av niondeklassarna uppger enligt Barnombudsmannen att de utsatts för mobbing. Samtidigt har mer än 90 % av de skolor Skolinspektionen granskar brister i sina planer mot kränkande behandling.

Detta är långt ifrån den bild som tecknas i Nya Testamentet av de kvaliteter som ska präglade Guds rike. Som kyrka har vi ett ansvar att vara Guds medarbetare i världen och verka för Guds rikets utbredning. Uppdraget är att välkomna barnen, särskilt de vars rättigheter kränks på olika sätt. Jesus kopplar ihop mötet med barnen med Guds rike:

”Folk kom till honom med barn för att han skulle röra vid dem. Men lärjungarna visade bort dem. När Jesus såg det blev han förgärd och sade: ’Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de. Sannerligen, den som inte tar emot Guds rike som ett barn kommer aldrig dit in.’ Och han tog dem i famnen, lade händerna på dem och välsignade dem.”

MARKUS 10:13-16.

Detta väcker viktiga frågor. Hur försäkrar vi oss om att alla barn känner sig välkomna till kyrkan oavsett bakgrund och livssituation? Hur anpassar vi vårt sätt att arbeta med församlingens uppdrag att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission så att det även tar hänsyn till barns rättigheter? Hur säkerställer vi att våra beslut om organisationsförändringar, fastigheter, budget och personal utgår från barnets bästa? Hur gör en demokratisk folkkyrka barn delaktiga?

2009 beslutade kyrkomötet att det skulle tas fram ett förslag till paragraf om barnkonsekvensanalyser att föras in i kyrkoordningen, tillsammans med en metod för hur barnkonsekvensanalyser kan genomföras i Svenska kyrkan. Detta arbete har bedrivits inom ramen för *Programmet Barn och unga 0–18 år i Svenska kyrkan*. Den här handboken beskriver metoden och hur den kan genomföras i praktiken.

Metoden är avsedd att vara ett stöd för alla delar av Svenska kyrkan och bygger på erfarenheter som gjorts av myndigheter, kommuner och landsting samt ett antal stift och en församling. Erfarenheten visar att ett framgångsrikt arbete med barnkonsekvensanalys ska förankras i ledning och styrdokument, det behövs utbildning och, inte minst, arbetet måste följas upp. Precis som i miljö- och jämställdhetsfrågor behöver arbetet också integreras i de vanliga arbetsprocesserna för att vara framgångsrikt.

Baserat på de här erfarenheterna har Barnombudsmannen utifrån barnkonventionen tagit fram en modell för barnkonsekvensanalys som ligger till grund för den här handboken.

Inledningsvis tar handboken upp en kort genomgång av FN:s barnkonvention och vilka erfarenheter som finns hos Svenska kyrkan och andra aktörer av att genomföra konventionen i praktiken genom bland annat barnkonsekvensanalyser.

Nästa avsnitt ger vägledning i att avväga i vilken omfattning barnkonsekvensanalys ska göras. En viktig avvägning är mellan strategiska frågor och beslut i det löpande arbetet. I strategiska frågor ska en mer omfattande analys göras. Analysen i det vardagliga arbetet innebär att beslutsfattare skaffar sig kompetens kring barns rättigheter och barns livsvillkor, vilket gör att beslut kan fattas utifrån barnkonventionen.

Metoden för barnkonsekvensanalyser vid strategiska beslut består av fem steg: kartläggning, beskrivning, analys, prövning med beslut samt utvärdering. Dessa beskrivs var för sig, varefter kommer ett exempel kring hur metoden kan användas vid arbete med församlingsinstruktionen.

Därefter följer en presentation av några moment som är avgörande för att arbetet med barnkonventionen ska bli framgångsrikt både i det löpande arbetet och vid strategiska beslut. Dessa är att barn görs delaktiga, att arbetet följs upp och att det finns ett löpande arbete med kompetensutveckling. Avslutningsvis presenteras en sammanfattning av arbetsprocessen.

Barnkonventionen är ett sätt för oss att verka för Guds rike. Om vi hittar möjligheter att utveckla Svenska kyrkan genom att sätta barnen främst ger det möjligheter för oss alla att växa. Det hopp som barnen förmedlar behövs för vuxna i en tid när allt för många drömmar har förlorats. Samtidigt är barn precis som Gudsriket redan i församlingens mitt. De är inte framtiden utan är redan här.

1.2 BARNKONVENTIONEN

Barnkonventionen antogs i FN 1989 och är det människorättsdokument som har allra störst stöd hos medlemsstaterna. Idag har alla utom två, USA och Somalia, juridiskt bundit sig att följa den. Konventionen består av 54 artiklar, varav de 41 första är sakartiklar om barns rättigheter och artiklarna 42 till 54 reglerar konventionens genomförande.

FN:s barnrättskommitté, som följer upp och granskar staternas genomförande av barnkonventionen, har fastslagit att alla artiklarna i konventionen är lika viktiga och att konventionen ska ses som en helhet. De stater som anslutit sig till konventionen måste lämna in rapporter till kommittén vart femte år. Kommittén granskar rapporterna och lämnar kritik och rekommendationer för hur staterna ska förbättra sitt arbete med barnkonventionen.

Några av de saker Sverige har fått kritik för är de stora regionala skillnaderna i fråga om barns rättigheter, att vi inte ger vård och skolgång åt papperslösa och bristande kunskapsspridning kring barnkonventionen.

Barnkonventionen slår fast att barn är alla människor mellan 0 och 18 år. Därför används i den här handboken båda begreppen *Barn* och *Barn och unga* för att tydliggöra att rättigheterna innefattar alla under 18 år.

Barnrättskommittén har identifierat fyra grundläggande principer i barnkonventionen som styr tolkningen: *Förbud mot diskriminering* (ARTIKEL 2), *Barnets bästa i främsta rummet* (ARTIKEL 3), *Rätten till liv och utveckling* (ARTIKEL 6) och *Rätten att få komma till tals* (ARTIKEL 12).

Artikel 2 om förbud mot diskriminering innebär att beslutsfattare och andra som kommer i kontakt med barn måste se till att alla barn får lika tillgång till rättigheterna. Det finns en skyldighet att identifiera enskilda och grupper av barn, som kan vara i behov av särskilda insatser, och skaffa sig kunskap att göra det genom till exempel kartläggningar och statistik. Att motverka diskriminering kan innebära allt ifrån förändringar i styrdokument och ekonomisk resursfördelning till att arbeta med attitydförändring och strukturella grundorsaker till diskriminering.

Artikel 3 om barnets bästa i främsta rummet är den princip som oftast åberopas. Artikeln innebär en skyldighet att ta hänsyn till barnets bästa och hur barns rättigheter påverkas av beslut, även de beslut som bara indirekt berör barn – barnets bästa ska prioriteras. Att avgöra vad som är barnets bästa måste ske systematiskt utifrån konventionen som helhet.

Artikel 6 om barns rätt till liv och utveckling innebär att se till barns utveckling så brett som möjligt: fysiskt, mentalt, andligt, moraliskt, psykologiskt och socialt. Barnkonventionens genomförande innebär att eftersträva optimal utveckling för alla barn.

Artikel 12 om barns rätt att få komma till tals betonar barnets roll som aktiv deltagare i alla insatser för att förverkliga rättigheterna. För att deltagandet ska vara meningsfullt måste samtidigt både dokument och processer göras tillgängliga för barn. Att ge intryck av att lyssna till barn är enligt barnrättskommittén något helt annat än att ge deras åsikter betydelse, vilket kräver verklig förändring. Delaktighet är ett avgörande verktyg för att kunna förverkliga barnkonventionen. Artikel 12 kräver varaktiga former för delaktighet som representerar olika grupper av barn samt att barn, som berörs av ett visst beslut, är de som också får påverka.

Utöver de fyra grundprinciperna finns ytterligare 37 sakartiklar som handlar om ett stort antal mer specifika rättigheter. Där finns till exempel rätt till utbildning, hälsa och fritid, skydd mot våld, övergrepp och barnarbete, yttrandefrihet, tanke- och samvetsfrihet, tillgång till information och skydd för privatlivet.

Några artiklar tar särskilt upp religion och barns andliga utveckling. Artikel 14 fastslår barnets rätt till religionsfrihet. När föräldrar och andra vuxna ger barnet vägledning i utövandet av rätten till religionsfrihet ska det göras på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling.

Barnkonventionen tar upp barns rätt till andlig utveckling på flera ställen; Artikel 23 i relation till funktionshindrade barns integrering i samhället, artikel 27 om barns rätt till den levnadsstandard som behövs för andlig utveckling och artikel 32 om barnarbete som kan skada barns andliga utveckling. Artikel 17 tar upp massmedias roll och tillgången till information och material som ska främja även barns andliga hälsa.

I barnkonventionen ses alltså andlig utveckling, som barnkommittén har tolkat det, som en del av en helhet av barns behov tillsammans med barnets fysiska, psykiska, moraliska och sociala utveckling.

Barnkonventionen präglas av ett perspektiv, där barn och unga inte längre ses som passiva objekt för vuxnas agerande och ansvarstagande, utan både som objekt och subjekt. Det betyder att barn är aktörer med rätt till delaktighet i beslut som rör deras liv. Detta är frukten av en lång utvecklingsprocess, där samhället bland annat påverkats av ny kunskap från psykologi och pedagogik.

Efter att barnkonventionen antogs har organisationer och myndigheter över hela världen arbetat med att införa konventionens sätt att se på barn och unga i arbetssätt och lagstiftning, inte minst genom att genomföra barnkonsekvensanalyser.

1.3 BARNKONSEKVENSANALYSER

FN:s barnrättskommitté har uppmanat beslutsfattare och andra som möter barn att löpande genomföra barnkonsekvensanalyser (child impact assessments) för att avgöra vad som är barnets bästa och säkerställa att alla konventionens rättigheter respekteras. Processen måste byggas in på alla nivåer och så tidigt som möjligt i policyprocessen.

Ekonomistyrningsverket har tillsammans med Barnombudsmannen utrett hur barnkonsekvensanalyser kan ske i Sverige. Arbetet bygger på erfarenhet av att föra in andra perspektiv som miljö och jämställdhet. Ett framgångsrikt arbete måste förankras i och följas upp av verksamhetens ledning och det måste ligga på varje medarbetares ansvar att avgöra när det behövs en barnkonsekvensanalys.

Svenska kyrkan tog 1999 inom ramen för programmet *I dialog med barn* fram en förenklad modell för att föra in ett barnperspektiv, en så kallad barnchecklista. Erfarenheterna av detta visar att listan på de håll den använts blivit ett rutinemässigt ikryssande av enkla frågor snarare än ett redskap för ett verkligt barnperspektiv. Samtidigt har checklistan fungerat som ett viktigt steg i att påbörja arbetet med ett barnrättsperspektiv i Svenska kyrkan. Liknande erfarenheter har gjorts i kommuner och landsting.

Kyrkans viktigaste förutsättningar för ett framgångsrikt arbete med barnkonventionen överensstämmer med de framgångsfaktorer som Barnombudsmannen och Ekonomistyrningsverket tagit fram utifrån erfarenheter från myndigheter på kommunal och nationell nivå.

FRAMGÅNGSFAKTORERNA ÄR:

- Ledningens entydiga stöd och engagemang.
 - Arbeta in perspektivet i centrala styrdokument.
 - Utbildning och information.
 - Utgå från befintliga arbetsprocesser.
 - Ekonomiska och personella resurser.
 - Dialog och erfarenhetsutbyte inom organisationen och mellan olika organisationer.
 - Uppföljning och utvärdering.
-

Utifrån de här erfarenheterna behöver arbetet med barnkonsekvensanalyser ses som en lärandeprocess, som integreras i det dagliga livet i kyrkan, i gudstjänst, undervisning, diakoni och mission. Det måste ske långsiktigt och i dialog mellan förtroendevalda och anställda, professionella och ideella, mellan barn, ungdomar och vuxna. Arbetet förutsätter kontinuerligt också resurser för utbildning och uppföljning.

Modellen för barnkonsekvensanalyser bygger på Barnombudsmannens arbete utifrån olika statliga myndigheters, kommuners och landstings erfarenheter av arbete med barnkonventionen i beslutsprocesser.

I processen att anpassa modellen till Svenska kyrkan har också erfarenheterna från församlingar och stift som prövat barnkonsekvensanalyser tagits in. Modellen utgår från kyrkomötets uppdrag och de synpunkter som kommit från en referensgrupp, där representanter för Luleå, Västerås och Stockholms stift samt Svenska kyrkans unga och Kyrkokansliet deltagit.

Metoden är avsedd att användas i enskilda beslutsprocesser för att bedöma ett enskilt barns, en grups eller alla barns bästa som en del av den ordinarie arbetsgången.

Det är grundläggande att följa barnkonventionens fyra grundprinciper och att se konventionen som en helhet. Grunden för beslut måste vara baserad på forskning, kartläggningar och studier, i synnerhet kunskap om barns behov på det aktuella området. Barns behov är sammansatta. De innefattar att få behov tillfredsställda på många områden i livet och att olika områden hänger ihop.

Detta ligger i linje med Barnrättskommitténs tolkning av den tredje grundprincipen, där barns utveckling ska ses som en process sammansatt av många områden, däribland andlig utveckling. Det är viktigt att göra barnets eget perspektiv tydligt.

2

OMFATTNINGEN AV BARNKONSEKVENSANALYSEN

2.1 I DET LÖPANDE ARBETET

De flesta beslut som fattas i Svenska kyrkan berör på något sätt barn, även i ärenden där barn inte nämns direkt. I alla beslut, stora som små, ska i enlighet med de föreslagna paragraferna i kyrkoordningen en barnkonsekvensanalys göras.

Samtidigt tas många beslut i det löpande arbetet, där en alltför omfattande modell skulle hindra arbetet och inte främja barns intressen. I den typen av ärenden är det viktiga istället ett barnrättsperspektiv där vuxna, gärna tillsammans med barn och unga, gör en bedömning av vad som är barnets bästa utifrån barnkonventionen. Det kräver framförallt rätt kompetens hos dem som möter barn, vilket tas upp i avsnittet om kompetensutveckling.

Att barnkonsekvensanalyser sker i det löpande arbetet är lika viktigt som att det sker i de strategiska processerna. Det framgår av kyrkoordningens bestämmelser. Arbetet ska ses som en helhet där det löpande och strategiska arbetet med barnkonsekvensanalyser integreras. Därför behöver metoden komma in i de ordinarie arbetsprocesserna.

Erfarenheter hos olika aktörer visar att det är mer framgångsrikt att integrera ett barnrättsperspektiv hos anställda och förtroendevalda än att använda förenklade så kallade barnchecklistor. Alla beslutsfattare i Svenska kyrkan måste ta ansvar för att barnkonsekvensanalyser görs. Det är inte något som går att lägga på en enskild person, även om det ibland kan behövas eldsjälar som sporrar andra.

Exempel på löpande beslut är i det dagliga mötet med vuxna och barn, planering av gudstjänster, planering av verksamhet, enskilda diakonala möten och kommunikationsinsatser. På flera områden finns särskilda rättigheter som kan ge vägledning, till exempel barns rätt till bra information och kommunikation, utbildning eller stöd i utsatta situationer.

De fem steg som finns i modellen för barnkonsekvensanalyser kan ge vägledning i hur det går att tänka och utveckla sätt att arbeta praktiskt i vardagen.

2.2 VID STRATEGISKA BESLUT

Vid strategiska beslut av långsiktig karaktär ska en mer omfattande barnkonsekvensanalys göras. I församlingen kan det till exempel handla om budget och verksamhetsplan, ombyggnader, arbete med församlingsinstruktion och planering av verksamhet på längre sikt.

Exempel på stiftsnivå är budget och verksamhetsplanering, förvaltning av skogar och fastigheter, utformning av och verksamhet på stiftsgårdar, strategiska beslut kring antagning av präst- och diakonkandidater, beslut kring församlingsinstruktioner, ekonomiskt bidrag till församlingar samt större utredningar som görs.

På nationell nivå bör barnkonsekvensanalys göras vid alla större utredningar, beslut kring innehåll i profiltutbildningar, strukturutredning och framtagande av kyrkohandbok eller psalmbok. Det bör även ske vid beslut om verksamhetsplan och budget.

Barnkonsekvensanalyser ska på alla nivåer alltid göras vid nedläggningar och stora verksamhetsförändringar som påverkar barn och unga, vilket också innefattar förändringar som påverkar föräldrar.

Den modell som presenteras i det följande är anpassad för strategiska beslut. I praktiken ser beslutsprocesserna olika ut och modellen behöver anpassas till varje situation. Det är till exempel inte givet att de fem stegen sker i en viss kronologisk ordning.

Hur mycket tid som ska läggas på barnkonsekvensanalys är beroende av många faktorer, till exempel vilken fråga det handlar om och hur mycket kunskap man har sedan tidigare. När beslutsfattare i ett kyrkoråd ger direktiv till beredning av ett ärende, kan det vara lämpligt att ge anvisningar för hur stor del av beredningstiden som ska avsättas för barnkonsekvensanalysen. Det är bra om barnkonsekvensanalysen sker som en integrerad del av den ordinarie utredningen även om det ibland kan finnas poänger med att den sker separat.

Arbetet med att integrera ett barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser i Svenska kyrkan är en process som måste drivas på av ledningen och följas upp regelbundet. Det ger bättre beslut och en öppnare kyrka för både vuxna och barn. Att hitta en bra arbetsprocess och nivå är därför ett gemensamt ansvar för anställda med ledaransvar och förtroendevalda.

2.3 SAMMANFATTNING AV PROCESSEN

I DET LÖPANDE ARBETET

- Gör barn delaktiga i planering och beslut.
- Skaffa kompetens att göra bedömningar utifrån ett barnrättsperspektiv som innefattar de fyra grundprinciperna.
- Följ upp arbetet med barnkonventionen och barnkonsekvensanalyser.
- Uppmuntra lärande och utveckling.

VID STRATEGISKA BESLUT

Plan för beredning av ärende

- Planera för hur barnkonsekvensanalys ska ske och hur barn och unga ska göras delaktiga. Bestäm hur stor del av utredningstiden som ska avsättas för barnkonsekvensanalysen.

Beredning

- Genomför som en del av den ordinarie arbetsprocessen med kartläggning, beskrivning och analys.

Beslut

- Bedöm hur väl underlaget (kartläggning, beskrivning och analys) stämmer med kraven för ett bra beslutsunderlag utifrån ett barnrättsperspektiv och principen om barnets bästa.
- Tillämpa metodens fjärde steg *Prövning och beslut*.

Utvärdering

- Utvärdera beslutets effekter för barn i enlighet med metodens femte steg.
 - Följ upp användningen av barnkonsekvensanalyser vid strategiska beslut som en del av den löpande uppföljningen.
-

3

METOD FÖR BARNKONSEKVENSPANALYSER

Innan barnkonsekvensanalysen påbörjas behövs en plan för hur den ska genomföras. I det arbetet ska de avsatta resurserna i form av tid tas upp och man bör diskutera hur barn ska göras delaktiga i processen. Därefter genomförs analysen som ska innehålla följande steg:

KARTLÄGGNING, BESKRIVNING, ANALYS, BESLUT, UTVÄRDERING.

3.1 STEG 1: KARTLÄGGNING

Grundläggande för att göra en barnkonsekvensanalys är att skaffa kunskap om barn i den aktuella situationen, deras behov och rättigheter.

Det är viktigt att ansvariga får möjlighet att skaffa sig en grundläggande kunskap genom att vidareutbilda sig om barns rättigheter, barns och ungas behov och barn i olika livssituationer. Kunskap om barns situation tillägnar man sig också genom arbetet med omvärldsanalys i församling, stift och på nationell nivå.

Som ansvarig bör man inleda med att planera hur och var man ska inhämta nödvändig kunskap och information. Det behövs kunskap om vilka grupper av barn och unga frågeställningen berör och kan ha konsekvenser för.

IBLAND KAN OLIKA GRUPPER AV BARN OCH UNGA HA MOTSTRIDIGA INTRESSEN. FÖR ATT SYNLIKGÖRA OLIKA GRUPPERS BEHOV/FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FÖR ATT UNDVIKA DISKRIMINERING KAN SITUATIONEN FÖR FÖLJANDE ELLER ANDRA GRUPPER, DIREKT OCH INDIREKT BERÖRDA, VARA VIKTIG ATT BELYSA:

- barn i olika åldrar från spädbarn till 18 år
 - barn med olika kön och könsidentiteter
 - barn med olika sexuella läggningar
 - barn med olika socioekonomiska levnadsvillkor
 - barn med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar
 - barn med fysisk eller psykisk ohälsa
 - barn med utländsk bakgrund
 - barn som tillhör en minoritetsgrupp (till exempel romer eller sverigefinnar) eller urfolk (samer)
 - barn som söker asyl, ensamkommande eller tillsammans med familj, och barn utan papper
 - barn som bor i förort, innerstad, villaområden, storstad, småstad, landsbygd och glesbygd
 - barn på institution
 - barn som lever i hemlöshet
 - barn som har föräldrar med missbruk, som har psykisk sjukdom eller lever i andra utsatta situationer
 - barn som utsätts för fysiskt, sexuellt eller psykiskt våld eller mobbing
 - barn som deltar i Svenska kyrkans verksamhet
 - barn som är medlemmar men inte deltar
 - barn som tillhör andra kristna samfund
 - barn som tillhör andra religioner
 - barn som inte tillhör någon religion
-

Alla dessa grupper av barn och unga är inte berörda av varje beslut. Men det är viktigt att ha kunskap om förutsättningar som barn lever under och vara medveten om att många grupper av barn och unga ofta glöms bort. Vissa beslut kommer att beröra flera av dessa grupper och kan ha positiv effekt för vissa, negativ för andra. Kartläggningen ska kunna ge svar på detta.

Kunskapskällor kan vara statistik, rapporter och forskning från organisationer och myndigheter. Barnombudsmannen har på regeringens

uppdrag sammanställt statistik om barn på nationell, landstings- och kommunal nivå i ”Max18” (www.barnombudsmannen.se/max18). Där finns också länkar till forskning och studier kring barns villkor på olika teman utifrån barnkonventionen.

Rädda Barnen tar också fram rapporter. Deras barnfattighedsrapport innehåller till exempel statistik ner till stadsdelsnivå.

Angeläget inför beslut i Svenska kyrkan är kunskap om barns situation i kyrkan. Det kan gälla hur många barn och unga som deltar i verksamheten och vilken bakgrund de har. Det kan också handla om att ha kunskap om barn som *inte* deltar i verksamheten och orsaker till detta.

Det är viktigt att känna till hur barn och unga använder Svenska kyrkans lokaler och andra resurser. Hur tillgänglig är verksamheten för barn med till exempel funktionsnedsättningar, som saknar tillgång till bil eller lever i fattigdom? Kan alla barn som bor i församlingen delta i ungdomsgruppen eller öppna förskolan? Vilka barn deltar inte? Vad tänker barn som saknar ekonomiska resurser om att verksamhet som konfirmation, läger och utflykter kostar pengar?

Det är också viktigt att veta vad som är betydelsefullt för barn och unga i gudstjänsterna, vilka andliga behov de har och hur de ser på sin tro. När det gäller barns situation i Svenska kyrkan sammanställer kyrkansliets analysenhet statistik för familjegudstjänster och konfirmation. De gör även utredningar och analyser kring barn och unga i kyrkan, exempelvis varför unga väljer att inte konfirmeras. Det är viktigt att utredningarna görs utifrån ett barnrättsperspektiv som belyser villkoren för olika grupper och gör barn delaktiga. De kan sedan användas som en del av kartläggningen på alla nivåer i kyrkan.

Den viktigaste kunskapskällan är barnen själva. Barn kan beskriva hur de använder kyrkans lokaler, varför de inte vill delta i konfirmandarbetet och hur de vill att gudstjänsten ska utformas. Eller vad som är viktigt att tänka på för dem som rekryterar en ny präst, musiker, pedagog eller diakon.

Metoder för att göra barn delaktiga beskrivs i avsnittet om delaktighet.

3.2 STEG 2: BESKRIVNING

Nästa steg i arbetsprocessen handlar om att utifrån det inhämtade materialet göra en beskrivning av frågeställningen, förslaget eller budgeten i sitt sammanhang. Detta bör ske parallellt med att förslaget arbetas fram. Beskrivningen ska ta upp vilka av barnkonventionens artiklar, kyrkoordningens bestämmelser kring barn och annat regelverk som det aktuella ärendet berör. Vid tillämpning av barnkonventionen är det viktigt att den ses som en helhet och att inte någon artikel lyfts ur sitt sammanhang. De fyra grundprinciperna är vägledande för tolkningen av övriga artiklar.

Det bör framgå vilka barn som berörs direkt eller indirekt, på vilket sätt de berörs och hur de har identifierats. Ibland behöver frågeställningen belysas utifrån barnets eller barnens kön, ålder, utvecklingsnivå och egna förutsättningar. Här används den information som samlats in vid kartläggningen.

De berörda barnens synpunkter bör beskrivas, liksom på vilket sätt de har fått tillfälle att yttra sig och vilken information de fått för att kunna yttra sig i frågan. Det är också viktigt att beskriva kostnader den aktuella frågeställningen medför, för vem och för vilka grupper, samt vilket underlag som har använts för kostnadsberäkningarna.

3.3 STEG 3: ANALYS

I tredje steget görs en problemanalys med beskrivning av motiven till förslaget och dess konsekvenser. Aspekter som Barnombudsmannen tar upp är att tydliggöra bakgrund liksom syfte och mål med förslaget. Likaså om de positiva konsekvenserna är fler än de negativa och om utgångspunkterna har förändrats till följd av synpunkter från barn och unga.

En viktig del är att bedöma hur förslaget förhåller sig till kyrkoordningens inledning om barnets särställning, liksom till de av barnkonventionens artiklar och de grupper av barn med särskilda behov som har identifierats i kartläggningen.

EXEMPEL:

- Vilka blir konsekvenserna av att konfirmation genomförs i former som kostar pengar för de deltagande (barns rätt till andlig utveckling, barns rätt till andlig utveckling i relation till levnadsstandard, rätt till lek, vila och fritid, icke-diskriminering)?
 - Vad blir konsekvenserna för barn och unga vid en sammanläggning där transportsträckorna till församlingshemmet blir längre (icke-diskriminering, andlig utveckling)?
 - Kommer alla barn att delta om en fikaavgift på 20 kronor införs för föräldrarna i öppna förskolan (icke-diskriminering, barns rätt till en levnadsstandard som säkrar barnets utveckling, inte minst andligt)?
 - Vilka konsekvenser blir det för barn och unga när stiftsgården rustas upp till en modern konferensanläggning (lek, vila och fritid, barns rätt till delaktighet)?
 - Hur påverkar den nya utbildningsplanen för präster barn och unga (alla som möter barn ska ha kunskap om barn och deras rättigheter)?
 - Ska utdrag ur belastningsregistret vara ett krav för alla som ska arbeta i Svenska kyrkan (skydd mot våld och övergrepp)?
 - Hur kommer söndagens gudstjänst att möta barns och ungas rätt till andlig utveckling (barns rätt till utveckling, barns rätt till religionsfrihet)?
 - Intressekonflikter ska belysas när det gäller barns bästa i förhållande till andra intressen som ekonomi eller andra grupper och om barnets bästa måste ge vika i bedömningen. Barnkonventionen innehåller krav på genomförande till det yttersta av tillgängliga resurser. Det innebär enligt barnrättskommittén att tilldelningen av resurser till barn i budget måste identifieras och analyseras.
 - Det måste också synliggöras i vilken utsträckning principen om barnets bästa finns med i budgetarbetet och hur det säkerställs att i synnerhet marginaliserade och missgynnade grupper av barn inte drabbas vid budgetprioriteringar. Analysen ska ta upp om det finns kompenserande insatser för att säkerställa barns rättigheter.
 - Det är viktigt att beskriva om och på vilket sätt förslaget bidrar till att kristen tro blir tillgänglig för barn och unga. I analysen finns utrymme för teologiska reflektioner kring barnets plats i den kristna gemenskapen. Detta är, trots det utrymme Jesus ger barnen, ett förhållandevis utforskat område. I relation till detta är det viktigt att analysera hur förslaget tar till vara barns rätt till utveckling i ett brett avseende, inte minst andlig utveckling.
 - Slutligen ska även kostnadsmässiga konsekvenser, inklusive vinster, analyseras.
-

3.4 STEG 4: PRÖVNING OCH BESLUT

Det fjärde momentet i Svenska kyrkans metod handlar om att pröva och besluta. Först gäller det att göra en bedömning av om underlaget ger en tillräcklig bild för att det ska gå att fatta ett bra beslut.

Prövningen av barnets bästa innebär att göra en sammantagen helhetsbedömning utifrån kartläggningen, beskrivningen och analysen.

Här ska man ta hänsyn till allt som rör barnets eller barnens andliga, fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling liksom både kortsiktiga och långsiktiga effekter. Barnets bästa måste tolkas som den bästa tänkbara lösningen för varje enskilt barn eller grupp med barn. Det gäller att verkligen våga ta ställning i intressekonflikter och motivera ställningstaganden. Utifrån ett rättighetsperspektiv är det angeläget att prioritera barn som lever i de mest utsatta situationerna.

Det är enligt FN:s barnrättskommitté viktigt att principen om barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. I situationer då barnets eller barnens bästa står i konflikt med vuxnas intressen, är det barnets bästa som så gott som alltid ska ha företräde.

Samtidigt kan barnets intresse inte alltid väga tyngst. I situationer då andra intressen väger tyngre, måste man ändå alltid försäkra sig om att barnets bästa har beaktats och redovisats i beslutsprocessen. Beslutsfattaren är skyldig att motivera varför ett annat intresse ansetts väga tyngre.

3.5 STEG 5: UTVÄRDERING

Sista steget i processen är en utvärdering av de effekter det aktuella beslutet fick och hur väl detta stämde med de antaganden som barnkonsekvensanalysen byggde på.

Detta är en möjlighet till lärande och utveckling för kyrkan. Finns det mål som berör barn och unga för en verksamhet eller ett projekt kan utvärderingen göras i förhållande till dessa. Det är viktigt att liksom i kartläggningen titta på vilka effekter det genomförda har fått för olika grupper av barn och unga.

Barn som berörs av beslutet måste få möjlighet att delta i utvärderingar av vilka konsekvenser det fick. Det gäller självklart också den verksamhet där barn och unga är deltagare. Metoder för detta presenteras i ett senare avsnitt.

Utvärderingar leder till ökad erfarenhet, utvecklad förmåga att göra barnkonsekvensanalyser och i förlängningen ökad kvalitet i verksamheten.

4

BARNKONSEKVENSPANALYS I ARBETET MED FÖRSAM- LINGSINSTRUKTIONEN

Det här exemplet är avsett att vara en hjälp i hur en analys konkret kan gå till. I förslaget till ändringar av kyrkoordningen nämns barnkonsekvensanalys specifikt i relation till församlingsinstruktionen (förslag till ny skrivning i 57 kap. 5 §).

I praktiken berör exemplet med församlingsinstruktion främst församlingarnas, pastoratens och stiftens behandling av instruktioner, men processen är likartad för många andra ärenden. Inför mer strategiska beslut görs en planering av hur ärendet ska beredas och då bör också planeras hur barnkonsekvensanalysen ska genomföras.

Barn och unga i olika åldrar bör om möjligt vara med i hela processen med att ta fram en församlingsinstruktion. Förutom att det är en rättighet för barnen är det en möjlighet att berika hela församlingens arbete och liv. I ett inledningsskede bör därför kyrkoråd och kyrkoherde tillsammans med anställda planera för hur detta ska ske och hitta praktiska verktyg. Det kan sedan vara lämpligt att diskutera tillsammans med barn och unga som redan är delaktiga i församlingsarbetet hur deras och andra barns deltagande ska se ut.

4.1 KARTLÄGGNING

Som en del av den allmänna processen med församlingens omvärldsanalys bör även barns situation belysas. Integrerat i de kontakter och den statistikhämtning som görs, efterfrågar församlingen särskilt barns villkor utifrån de olika livsvillkor som beskrivits i metoden.

Det handlar om att till exempel belysa barns boendesituation som en del av den allmänna boendesituationen för församlingsborna. Eller vid belysning av våld i nära relationer också ta upp kommunens stöd för barn som utsätts för eller bevittnar våld, liksom vilka resurser andra aktörer, som kvinnojourerna, har att möta barn. Det handlar om att ta fram uppgifter specifikt om barns situation i församlingen, om allt ifrån barnfattigdom till tillgång till fritidsgårdar och stöd i utsatta situationer.

Faktakällor kan vara direktkontakter med organisationer och myndigheter som arbetar med barn och unga: polis, socialtjänst, skolkuratorer, BVC, kvinnojourer, Rädda Barnen, invandrarföreningar, minoritets- och urfolksorganisationer, asylgrupperna, organisationer för människor med funktionsnedsättning och kristna samfund med rötter i andra länder. Det kan vara lämpligt att lyfta fram barn i alla kontakter med omvärldsanalysen, vilket gör att Svenska kyrkan bidrar till att barnfrågorna är aktuella hos andra aktörer.

Det är lämpligt att hämta in kunskap från inomkyrkliga rörelser som har kunskap om barn och unga i allmänhet eller i vissa situationer, till exempel Svenska kyrkans unga och Ekumeniska gruppen för kristna homosexuella (EKHO).

Bra källor för information om barns villkor är Barnombudsmannens statistiksida "Max 18", Rädda Barnens olika rapporter om till exempel barnfattigdom, Svenska kyrkans egen statistik och utredningar som kyrkokansliets analysenhet tar fram liksom kommunens statistik.

Barn och unga i församlingen bör få vara med och beskriva sin livssituation och uttrycka sina behov. Det är viktigt att tänka på kyrkans ansvar för alla barn. Därför bör om möjligt även barn utanför Svenska kyrkans verksamhet få möjlighet att komma till tals och beskriva hur de upplever situationen i församlingen.

Detta kan göras genom kvalitativa metoder eller enkäter. Om enkäter används ska frågorna vara öppna och man bör bjuda in barn för att få veta vad man ska fråga och hur resultatet ska tolkas. De barn som deltar aktivt i församlingen bör också få särskilt utrymme. Detta bör innefatta allt ifrån den direkta barn- och ungdomsverksamheten till gudstjänster,

lokaler och diakoni. För att prata om detta kan församlingen använda en kvalitativ metod som *Unga direkt* (se avsnittet om delaktighetsmetoder).

Det är viktigt att barn får vara med och tycka till även om sådant som inte direkt berör barn. Som församlingsmedlemmar kan de också uttrycka vad de tycker är viktigt att prioritera. Barn har som del av Svenska kyrkan rätt att få vara del av församlingens diakoni och mission på ett sätt som är tryggt och respekterar deras rättigheter. Det innefattar även sådant som riktar sig mot vuxna. För att barn ska kunna göra det måste det finnas former för påverkan som är anpassade till dem.

4.2 BESKRIVNING

Församlingsinstruktionen berör alla barn i församlingen och därför bör beskrivningen av materialet belysa situationen för olika grupper av barn. Det är särskilt viktigt att beskriva situationen för de barn som lever i utsatta situationer. Det kan vara lämpligt att ta upp vad kartläggningen visar, barns egen beskrivning av sin livssituation och vad de haft för tankar och åsikter om församlingens verksamhet. Det är viktigt att ge feedback till barn och unga så att de kan bekräfta om beskrivningen överensstämmer med det de har uttryckt.

I beskrivningen bör också tas upp vilka delar av barnkonventionen och andra bestämmelser förslaget till församlingsinstruktion berör. De fyra grundprinciperna och barns rätt till utveckling ska alltid beröras av en församlingsinstruktion.

En annan artikel som kan vara värd att beakta är artikel 4, som anger hur man som beslutsfattare ska tänka kring resursfördelning. Detta ligger också i linje med kyrkoordningens text om barnets särställning. Församlingsinstruktionen ska ifråga om konfirmandarbete utgå från Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete. Det kan också vara bra att ta upp de resurser som finns och de som krävs för genomförande. Exempel är erfarenhet och behov av utbildning hos anställda, förtroendevalda och ideella.

4.3 ANALYS

I det här steget kan det vara lämpligt att gå igenom församlingsinstruktionen avsnitt för avsnitt och utifrån beskrivningen av vilka rättigheter som påverkas analysera hur barn berörs. Exempel på frågeställningar kan vara: Hur ser man till att berörda barn inte osynliggörs i församlingens diakonala stöd till vuxna? Hur görs barnkörerna delaktiga i gudstjänstlivet? Hur arbetar församlingen med tillgänglighetsfrågor? Särskilt viktigt är att bedöma konsekvenserna för barn i församlingen som lever i utsatta situationer. Innebär förslaget till församlingsinstruktion att de hamnar i centrum eller periferin? Är verksamheten tillgänglig för dem?

När det gäller prioritering av verksamheter i instruktionen bör relationen mellan barns intressen och andra intressen tydliggöras. Vad är barnets bästa? Behöver barnens intressen ge vika? Finns det i så fall kompensande insatser? Det behöver också tydliggöras om förslaget till församlingsinstruktion prioriterar vissa grupper av barn framför andra.

Som en del av den teologiska reflektionen i församlingsinstruktionen bör barns ställning i kyrkan och kristen tro beröras. Hur tar församlingen i Kristi efterföljelse barnen i famnen? Hur tydliggör vi barnens Gudsmöte? Församlingen har en möjlighet att söka svaren på hur kyrkan ska ta emot barnen och på så sätt bidra till hela kyrkans lärande och växt.

4.4 BESLUT

Först behöver det göras en bedömning av om barnkonsekvensanalysen ger tillräckligt underlag och har ett tydligt barnrättsperspektiv. Beslutet som kyrkoherde och kyrkoråd fattar kring församlingsinstruktionen ska beakta barnets bästa utifrån hela underlaget. Församlingsinstruktionen sänds sedan till domkapitlet som utfärdar instruktionen.

Underlaget ska med utgångspunkt i kartläggningen, beskrivningen och analysen bedömas utifrån barnkonventionens artikel om barnets bästa och kyrkoordningens text om barnets särställning i kristen tro. Barn är en del av församlingen och behöver synas i hela församlingens uppdrag.

4.5 **UTVÄRDERING**

Församlingsinstruktionen följs upp på olika sätt i olika församlingar. De förtroendevalda revisorerna kan spela en nyckelroll i det arbetet. Stiften följer upp arbetet genom biskopsvisitationerna. Mer om detta beskrivs i avsnittet om uppföljning.

Genom utvärderingsprocesser kan vi utveckla vårt arbete och lära oss mer om hur vi tar emot barn och unga i vår kyrka. Eftersom församlingsinstruktionen ligger på en övergripande nivå, är det i det löpande arbetet ofta mer relevant att utvärdera de direkta verksamheterna från ett barnperspektiv. På längre sikt kan det dock vara givande att gå tillbaka till kartläggningen och se om något ändrats utifrån den förändrade instruktionen.

Utvärderingen bör ta upp effekterna för olika grupper av barn och unga. Det kan också vara värdefullt att tillsammans med barn och unga diskutera hur församlingslivet förändrats efter den nya församlingsinstruktionen.

5

BARNES DELAKTIGHET

”Efter tre dagar fann de honom i templet, där han satt mitt bland lärarna och lyssnade och ställde frågor. Alla som hörde honom häpnade över hans förstånd och de svar han gav.”

LUKAS 2:46-47.

När Jesus är 12 år följer han inte med sin familj hem utan stannar kvar i templet och lyssnar och ställer frågor. De vuxna häpnar. Det kanske både beror på att det utmanar den bild de har av barn och på att Jesus faktiskt har något att säga som berikar deras liv. Mötet med barn ger oss på samma sätt idag nya möjligheter att berika kyrkans liv. Jesus i templet blir en förebild för barns delaktighet.

Barnrättskommittén har slagit fast att alla andra artiklar måste förstås utifrån artikel 12 om barns rätt till inflytande. Ett skäl för detta är den demokratiska rättigheten att som människa få vara med och påverka sitt eget liv.

Som en demokratisk kyrka har Svenska kyrkan ett särskilt ansvar för detta och har valt att bli en föregångare i samhället genom att ge alla medlemmar rösträtt från 16 år. Barn ska från och med 12 års ålder också själva samtycka till inträde i och utträde ur Svenska kyrkan (KO 29 kap. 3 och 5 §).

Eftersom barn och unga i kyrkan ofta hamnar i bakgrunden i de formella beslutsprocesserna och, med undantag för de allra äldsta, saknar möjlighet att välja representanter genom direkta val, är det extra viktigt att de får andra möjligheter att ha inflytande.

Ett annat skäl är att barns livsglädje och livsmod främjas av delaktighet. Forskning visar att barn med inflytande mår bättre, vilket hänger ihop med artikel 6 om barns rätt till utveckling fysiskt, psykiskt, moraliskt,

andligt och socialt. Motiverade och intresserade barn upplever dessutom förmodligen en högre grad av kontroll över sina liv.

Delaktighet i en beslutsprocess och dess olika steg kan utveckla barns egen förståelse för sina behov och önskningsar. Delaktighet kan också innebära att barns självuppskattning ökar. En positiv självbild ger goda förutsättningar att klara livets utmaningar, vilket beror på faktorer som att bli sedd och lyssnad på, ha inflytande över samt förstå och kunna påverka sin situation. Det ligger i linje med att erbjuda livsglädje och framtidshopp, som är ett av målen för Svenska kyrkans konfirmandarbete.

Ett tredje argument för barns delaktighet är att barn och vuxna ibland har olika syn på vad som är viktigt i barnens vardag, hur problematiska situationer ska bedömas och vad som behöver göras. Genom att barn blir delaktiga breddas underlaget, vilket gör att beslut blir bättre underbyggda och är av högre kvalitet. I praktisk verksamhet för barn är inflytande viktigt för att de ska känna sig sedda. Det är också viktigt för att veta att man bedriver en verksamhet som barnen uppskattar och upplever meningsfull.

Metoderna för att göra barn delaktiga måste anpassas efter situationen, typen av ärende liksom barnens ålder och förmåga.

GRUNDLÄGGANDE PRINCIPER FÖR ALLT ARBETE MED ATT GÖRA BARN DELAKTIGA ÄR:

- barnet måste få möjlighet att uttrycka sin mening under processen
 - barnet får information om processen och sin egen roll i den
 - barnets roll ska vara meningsfull
 - barnets deltagande ska vara frivilligt
-

Det är angeläget att barn med olika förutsättningar, som de som beskrevs när det gäller kartläggning, får komma till tals, men det är inte möjligt att fråga alla barn varje gång. Det är viktigast att tillfråga de barn som berörs direkt och att tänka på att de barn som vill vara delaktiga inte alltid är representativa för alla andra.

Svenska kyrkans unga är en viktig resurs för att göra barn och unga delaktiga men representerar inte alltid alla barn. Samtidigt tillhör Svenska kyrkans ungas medlemmar ofta de barn och unga som är mest berörda av beslut i kyrkan.

5.1 METODER

Här kommer metoderna *Unga Direkt* och *Barnpaneler* att beskrivas kortfattat utifrån hur de skulle kunna användas i Svenska kyrkan. Mer information om metoderna kan laddas ner kostnadsfritt från Barnombudsmannens respektive Kalmar kommuns hemsida.

Dessutom kommer några saker kring enkätundersökningar med barn att tas upp. När metoderna ska genomföras praktiskt behövs planering. Hur det ska gå till beror på den enskilda situationen och vilken pedagogisk kompetens och vilka verktyg som finns att tillgå.

Former för barns inflytande är ett mycket viktigt utvecklingsområde inom kyrkan och en möjlighet för kreativt och stimulerande arbete med att upptäcka nya former.

5.2 UNGA DIREKT

Metoden har tagits fram av Barnombudsmannen och är baserad på en norsk metod från ForandringsFabrikken. Metodhandboken: *Unga Direkt – en metod för att lyssna till barn* kan laddas ner från www.barnombudsmannen.se.

Metoden syftar till att skapa en form, där man lyssnar till barn och ungdomar och låter dem tala till punkt utan att störa dem med egna värderingar och åsikter. Genom detta skapas en förtroendefull och trygg situation för barnet, vilket gör att det kan förmedla ett rikt material av erfarenhet och kunskap på det aktuella området.

Metoden innehåller sex moment och en verktygslåda med olika praktiska tillvägagångssätt.

MOMENTEN ÄR:

1. Förberedelser

Det är viktigt att identifiera vilka frågor man vill ha information om, vilka barn som ska vara delaktiga och vad syftet med mötet är, så att det kan beskrivas för barnen. Hela processen måste vara genomtänkt så att den kan förklaras. Det ska gå att förklara för barnen hur deras idéer, synpunkter, åsikter, reflektioner och erfarenheter ska presenteras. Tänk igenom om de som ska leda mötena har tillräcklig utbildning i metoden. Det är också viktigt hur resultatet dokumenteras och hur återkopplingen till barnen ska ske.

2. Information och kontakt med barn och ungdomar

Detta tar tid och kräver förberedelser. Bra information kan vara avgörande för att skapa förtroende och göra barn och unga villiga att delta. Det är även viktigt att tänka igenom hur man når just de barn som man vill möta. Informationen måste vara konkret och anpassad efter ålder. Det kan också krävas kontakt med vårdnadshavare.

3. Genomföra en informationsträff

Träffen är till för att alla ska lära känna varandra och för att se till att alla fått och förstått informationen. Det är viktigt att tydliggöra syftet, ge praktisk information om arbetsträffarna och om återkopplingen. Barnen ska kunna ställa frågor och få stöd i att själva bestämma om de vill vara med. Mötet bör vara kort och inte gå in i sakfrågan.

4. Planera genomförandet av första arbetsträffen

Arbetsträffen behöver anpassas efter deltagarnas ålder och gruppens sammansättning. En optimal gruppstorlek är mellan sex och åtta personer. Låt inte åldersspridningen vara för stor. Minst fyra timmar per träff behövs och det är viktigt att detta passar ihop med barnens skola och fritid. Det är bra med lite festligt godis och mat eller fika.

5. Första arbetsträffen

Inför träffen behöver program och vilka verktyg som ska användas ha bestämts. Konkreta tips på bra verktyg finns i Barnombudsmannens metodhandbok, till exempel om kreativa collage och

”verklighetsaskar”. Det är viktigt att ge tydlig information om dagen, frågeställningen och det praktiska verktyget. Barnen bör få arbeta självständigt. Den vuxne är med som stöd utan att påverka budskapet. Barnen får berätta fritt om det de skapar och deras redovisningar dokumenteras. Som vuxen kan man ställa följdfrågor för att förstå mer.

6. Andra arbetsträffen

Andra träffen ger utrymme för fördjupning kring temat. Först börjar man med en återkoppling till förra träffen, där barnen också får möjlighet att ta upp sådant de glömde eller tänkt på sedan sist. Barnen, särskilt de äldre, kan själva vara med och påverka vilka verktyg man ska använda. På samma sätt som vid den första arbetsträffen ges barnen eller ungdomarna utrymme att berätta fritt och den vuxne lyssnar och ställer frågor. Det är viktigt med en bra avslutning, där man återigen berättar hur materialet ska användas och vad som händer framöver.

5.3 BARNPANELER

Barnpaneler är en metod för möte mellan barn och beslutsfattare som tagits fram av Kalmar kommun. Metoden är utförligt beskriven i metodhandboken *Barnpanel – barn och beslutsfattare möts* som kan laddas ner från www.kalmar.se. Den har här anpassats till Svenska kyrkan.

FÖRARBETE

Det är viktigt att alla är förberedda och känner till upplägget. Barnen behöver förberedas för att känna sig trygga och förstå syftet. Man bör utse en samordnare som förbereder barnpanelen och sköter det praktiska. Såväl samordnaren som de förtroendevalda ska ha läst igenom och diskuterat Kalmars metodmaterial.

Det går att använda relativt stora barngrupper och barnen kan bjudas in utifrån en särskild fråga, men metoden kan också användas för att diskutera breda frågor. Barnen förbereder gruppvis frågor man vill lyfta med de förtroendevalda. Sedan får de förtroendevalda läsa igenom frågorna och förbereda sig innan mötet. Det är viktigt att skapa förutsättningar för ett avslappnat och jämlikt möte.

GENOMFÖRANDE AV PANELEN UNDER TVÅ TILLFÄLLEN

Panelerna genomförs i två steg, först i närhet till barnens verksamhet och sedan när de möts hos de förtroendevalda. På så sätt kan man återkomma med svåra frågor och det blir också en möjlighet för de förtroendevalda att kunna ställa frågor till barnen. Minnesanteckningar förs vid mötena.

EFTERARBETE

Efter barnpanelen genomförs en utvärdering tillsammans med barnen, där det är viktigt att de får stöd att förstå frågorna. Återkoppling är en viktig del av arbetet med barnpaneler. Den innefattar en åtgärdslista som kommuniceras med barnen. Om det finns saker som inte kan åtgärdas är det viktigt att informera barnen om detta.

5.4 ENKÄTER

Metoden är kostnadseffektiv och når många barn. En nackdel med enkäter är att deltagarna riskerar att missa viktig information och blir styrda av vilka frågor som ställs. Det är därför ofta bättre att ställa öppna frågor i enkäter som riktar sig till barn. Enkäter ger relativt lite reellt inflytande för barn och unga och tjänar mer som faktaunderlag för vuxna beslutsfattare. Yngre barn har svårt att förstå och fylla i enkäter.

Det kan också vara svårt att återkoppla till barnen vad resultatet blivit. Metoden skulle kunna utvecklas genom att låta barn och unga i fokusgrupper vara med och påverka enkäternas utformning och tolka resultatet, något Rädda Barnen har använt vid flera tillfällen. Det kan vara ett sätt att undvika att man frågar efter fel saker eller att materialet tolkas fel av vuxna.

6

UPPFÖLJNING

Bra system för uppföljning är avgörande för att barnkonventionen framgångsrikt ska kunna genomföras på sikt. Precis som när det gäller beslutsprocessen är den viktigaste uppföljningen den som sker som en del av den ordinarie uppföljningen, till exempel genom utvecklingssamtal med anställda, vilket kan ske på alla nivåer i kyrkan.

Detta får samtidigt inte innebära att barns rättigheter osynliggörs och försvinner bland andra frågor. Kommuner och myndigheter har valt att lösa detta på olika sätt. Några har använt sig av övergripande barnbokslut, där man särskilt lyfter fram barn i alla delar av kommunens verksamheter. Andra har låtit revisorer granska barnkonventionsarbetet och ytterligare några har valt att ingå ett samarbete för kollegial granskning. Flera av metoderna har förutsättningar att vara framgångsrika i Svenska kyrkan, men ingen har ännu prövats i praktiken.

6.1 KOLLEGIAL GRANSKNING

Kollegial granskning går ut på att värdering och analys utförs av en granskningsgrupp, som arbetar inom verksamhet liknande den som granskas i ett annat stift eller annan församling. Metoden har använts framgångsrikt av flera kommuner (www.barnkonventionen-partnerskapet.se). En sådan granskning är inte kontrollerande utan fokuserar på utveckling och att lära av andras erfarenheter.

Praktiskt skulle stift eller församlingar på samma sätt regelbundet kunna följa upp varandras arbete. Det kan ske genom att den församling eller det stift som ska granskas får ta fram ett underlag för hur arbetet med barnkonventionen och barnkonsekvensanalyser fortskrider. De som ska granska lyfter fram frågeställningar utifrån materialet och man träffas sedan en heldag för samtal och diskussioner. Både förtroendevalda och anställda skulle kunna involveras i ett gemensamt samtal.

6.2 BISKOPSVISITATIONER

Stiften kan genom sina biskopsvisitationer följa upp arbetet med barnkonventionen och barnkonsekvensanalyser i församlingarna. Visitationerna kan både vara ett sätt att ge frågan det stöd den behöver från ledningsnivå och att i enlighet med kyrkoordningen sätta barnen i kyrkans centrum. Det skulle skapa en förväntan på församlingarna att redovisa hur man ser till att besluten verkligen föregås av en barnkonsekvensanalys och hur den genomförs.

Barn och unga skulle också kunna få utrymme under visitationen genom att få ett särskilt möte med biskopen. För att det ska bli relevant måste de dock få tid att förbereda sig och få diskutera vad de tänker kring livet i församlingen. Viktiga teman att ta upp är barns rätt till andlig utveckling, på vilket sätt barn och unga får vara delaktiga och om det förekommer diskriminering.

6.3 REVISION

Flera kommuner och landsting använder sig av revision för att följa upp arbetet med barnkonventionen och i vilken utsträckning man efterlever de beslutade modellerna för barnkonsekvensanalys. Även riksrevisionen har granskat barnkonventionens genomförande på nationell nivå i Sverige.

Barnombudsmannen utbildar revisorer i kommuner och landsting att följa upp att politiskt fattade beslut om barnkonventionens genomförande beaktas. Barnombudsmannen har också tagit fram skriften *Rustad för revision*, som beskriver hur man praktiskt kan gå till väga för att revisioner utifrån barnkonventionen ska genomföras. Man redogör i texten för ett antal lämpliga områden att granska och hur man praktiskt kan gå till väga.

Under 2012 genomförs ett samarbete med revisionsbyrån PWC för att utveckla de förtroendevalda revisorernas arbete i Svenska kyrkan. Revision kan användas som metod för att följa upp barnkonventionsarbetet av kyrkan nationellt, i stiftet och på församlingsnivå.

Utifrån de direktiv som finns för kyrkans verksamhetsuppföljning och kontroll skulle förtroendevalda revisorer kunna delta i fortbildning i samarbete med Barnombudsmannen, där det också går att ta fram redskap som är anpassade till Svenska kyrkan.

7

KOMPETENSUTVECKLING

”Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.” BARNKONVENTIONEN ARTIKEL 42.

Sverige har vid upprepade tillfällen fått kritik för bristande arbete med kunskapsspridning kring barnkonventionen, inte minst när det gäller till barn själva. Barnrättskommittén har också kritiserat Sverige för att de som arbetar professionellt med barn har bristande kunskaper. Det gäller såväl myndigheter som domstolsväsende, polis, socialtjänst och verksamheter som skola, och, inte minst, beslutsfattare på olika nivåer.

Kunskap om barnkonventionen framkommer också som redan har nämnts som en avgörande faktor hos de myndigheter och organisationer som varit framgångsrika i sitt arbete med att genomföra konventionen.

7.1 UTBILDNING I BARNKONSEKVENSANALYS

För att metoden ska bli användbar är det bra om alla som möter barn och alla beslutsfattare får utbildning. Utbildningen bör bland annat innehålla samtal och praktiskt arbete med hur metoden ska användas i arbetet på den egna arbetsplatsen. Det behövs utbildning för nya beslutsfattare varje mandatperiod.

Eftersom arbetet med barnkonsekvensanalyser är en pågående lärandeprocess behövs det också ett löpande utbyte med andra församlingar och stift för att lära av varandra.

7.2 UTBILDNING I BARNS RÄTTIGHETER

För att kunna göra bedömningar av vad som är barnets bästa krävs kunskap om de rättigheter barn har. Detta behöver enligt barnkonventionen alla vuxna och barn i Svenska kyrkan, inte minst beslutsfattare.

Särskilt den del av metoden som handlar om beskrivning och analys kräver kunskap om barnkonventionens artiklar och tillämpning. Ibland kan det också behövas någon som har fördjupad kunskap för att till exempel kunna belysa rättigheterna i en utredning eller omvärldsanalys.

7.3 **UTBILDNING OM BARN SITUATION**

Redan idag har många i Svenska kyrkan goda kunskaper om barns situation på flera områden. Diakoner kan ha kunskap kring barn i social utsatthet. Musiker kan ha kunskap kring pedagogik och barns gudstjänstliv. Präster kan ha kunskap om barns utveckling och andliga liv. Pedagoger kan ha kunskap om barns och ungas utveckling, behov och givetvis pedagogik. Vaktmästare kan ha kunskap om tillgänglighet och hur man skapar barnvänliga lokaler. En informatör kan ha erfarenhet av att ta fram informationsmaterial, skapa tidningar eller göra radiosändningar tillsammans med barn och unga.

Ideella och förtroendevalda kan ha kunskap om barn på olika områden. Många har också kunskap om barns situation utifrån erfarenheten att själva vara föräldrar.

Detta är en stor tillgång att ta vara på för Svenska kyrkan i arbetet med barnkonsekvensanalyser. Att i enlighet med kyrkoordningen särskilt uppmärksamma barn i kyrkans arbete kräver samtidigt att det allmänna kunskapsläget om barn och unga ökar. Det kan ske genom de kyrkliga profilt utbildningarna, fortbildning och rekryteringar av personer med särskild kompetens.

7.4 **UTBILDNING I DELAKTIGHETSMETODER**

Praktisk kunskap om metoder som kan användas för att göra barn och unga delaktiga finns ofta hos pedagoger i församlingar och stift. Det som behöver utvecklas är länken mellan det konkreta mötet med barn och unga och utredare eller beslutsfattare.

Delaktighet och demokrati är frågor som måste involvera både förtroendevalda och anställda beslutsfattare. Ofta är det bra om barn kan vara med och påverka beslutsfattare eller träffa den som håller på att bereda ett ärende. Av respekt för barnen är det viktigt att som vuxen förbereda sig noga i den metod man tänker använda. Annars riskerar mötet att bli ojämnt.

SVENSKA KYRKAN
POSTADRESS: 751 70 Uppsala
BESÖKSADRESS: Sysslomansgatan 4
TELEFON: 018-16 95 00
FAX: 018-16 96 40
www.svenskakyrkan.se

